

Novi standardi za pedagoško in psihološko testiranje (recenzija)

VALENTIN BUCIK*

Univerza v Ljubljani, Oddelek za psihologijo, Ljubljana

New standards for educational and psychological testing (Book review)

VALENTIN BUCIK

University of Ljubljana, Department of Psychology, Ljubljana, Slovenia

American Educational Research Association, American Psychological Association, National Council on Measurement in Education (1999). *Standards for educational and psychological testing*. Washington: American Educational Research Association (ISBN: 0-935302-25-5).

Pred kratkim je izšel priročnik z najnovejšimi pravili o sestavi, analizi in uporabi psiholoških testov z naslovom *Standardi za pedagoško in psihološko testiranje* (v nadaljevanju *Standardi*). Knjiga v uvodnem poglavju prične z besedilom, ki opredeljuje koristnost in pomembnost jasnih pravil pri delu s testi. V prevodu bi se te misli glasile približno takole: »... Psihološko testiranje in ocenjevanje je eden najpomembnejših prispevkov psihologije družbi, saj nudi nekatere temeljne in pomembne izboljšave glede na prakso pred njim. Kljub temu, da ni vsak test dobro razvit in da niso vsi testni postopki vedno koristni in prikladni, pa mnoge izkušnje kažejo na praktično učinkovitost dobro sestavljenih testov, zlasti z vidika veljavnosti zaključkov ...« (AERA, APA in NCME, 1999, str. 1). Res je, da so testi eno od osnovnih orodij pri psihodiagnostičnem delu in psihologi v praksi se dobro zavedajo, kako pomembne in resne so zahteve po zanesljivih, veljavnih, občutljivih, normiranih, pravičnih in smotnih merskih instrumentih, katerih izsledkom in iz njih izhajajočim zaključkom je mogoče zaupati.

---

* Naslov / address: izr. prof. dr. Valentin Bucik, Univerza v Ljubljani, Oddelek za psihologijo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: tine.bucik@ff.uni-lj.si

Osnovni namen objave *Standardov* je zagotoviti kriterije za vrednotenje testov, testnih postopkov in učinkov uporabe testov. Predvsem predstavljajo referenčni okvir, ki skuša zajeti vse bistvene teme, ki se nanašajo na psihološko testiranje. Kakor ni cilj *Standardov*, da bi igrali vlogo zakonskega besedila o uporabi psiholoških testov, tudi nimajo namena nuditi natančnih psihometričnih odgovorov na vprašanja javnosti glede uporabe testov; poskušajo le podati bistvene tehnične informacije o testnih pravilih za zainteresiranega bralca, najsi bo to psihometer, psiholog – uporabnik testa, testiranec ali pa razsodnik v morebitnem pravnem postopku, v katerem sta se znašla testator in testiranec. Na primer, *Standardi* zahtevajo, da testi vsebujejo vse relevantne informacije o testu in o empiričnih dokazih glede kvalitete njegovih merskih lastnosti; povedo tudi, katere morajo biti te informacije. V vsakem testu morajo biti uporabniku podani, recimo, podatki o sestavi in velikosti normnih skupin. Uporabnik, ki norme potrebuje, pa mora vendarle sam oceniti, ali je normni vzorec ustrezen za njegov primer, v katerem je test uporabil, ali ne. *Standardi* tudi ne govorijo o tem, da mora vsak test imeti norme ali da morajo normni vzorci po številu doseči določeno velikost; predpostavlja se, da bo kompetentni strokovnjak, ki ima namen test uporabiti, znal sam presoditi o tem. V *Standardih* bo prebral le, na kaj vse mora paziti, ko se bo o tem odločal.

Med zainteresiranimi bralci *Standardov* se lahko znajdejo vsi, ki se na ta ali oni način srečajo s psihološkimi testi: (i) tisti, ki pripravljajo in razvijajo teste, (ii) tisti, ki jih izdajajo in prodajajo, (iii) tisti, ki teste uporabljajo in vrednotijo rezultate, (iv) tisti, ki testne rezultate uporabljajo za sprejemanje določenih odločitev, (v) tisti, ki interpretirajo testne rezultate strankam, (vi) tisti, ki odgovarjajo na teste, (vii) predstavniki tistih institucij, ki so odgovorne za razvoj in uporabo kakovostnih testov in (viii) tisti, ki selekcionirajo, kategorizirajo, recenzirajo teste, z namenom, da evalvirajo njihovo primerjalno vrednost ali prikladnost za določene namene uporabe. *Standardi* so namenjeni prav vsem naštetim skupinam uporabnikov testov. S *Standardi* so avtorji torej skušali postaviti osnove za vrednotenje kvalitete uporabljenih testov glede na to, kakšni so njihovi učinki na vse, ki so vključeni v proces testiranja. Zagotoviti skušajo osnovne tehnične podatke o tem, katerim pogojem morajo zadostiti testi, da jih lahko obravnavamo kot resne merske inštrumente v psihologiji (in tudi v pedagoškem procesu oziroma v izobraževanju). Namen *Standardov* je določevanje kriterijev za ocenjevanje in vrednotenje testov, njihove uporabe in posledic uporabe testnih rezultatov, pri čemer *Standardi* kot tehnični vodič dajejo zgolj splošen okvir, ki upošteva vse relevantne probleme v zvezi s testiranjem. Dandanes vsak diplomirani psiholog ve, da so *Standardi* nepogrešljiv pripomoček tako za sestavljalce psihodiagnostičnih sredstev, kot tudi za uporabnike in za tiste, na katerih ta sredstva uporabljamo.

Zgodovina *Standardov* je bogata. Prvi dokument, ki naj bi služil kot vodilo sestavljalcem, razvijalcem in uporabnikom psiholoških testov, so leta 1954 pripravili v ameriškem psihološkem združenju (the American Psychological Association; APA)

in je nosil naslov »Tehnična priporočila za psihološke teste in diagnostične tehnike«. Naslednji dokument »Tehnična priporočila za teste dosežka« sta leta 1955 izdala Ameriško združenje za raziskovanje v izobraževanju (the American Educational Research Association; AERA) in Državni svet za merjenje v izobraževanju (the National Council on Measurement in Education; NCME). V drugi polovici sedemdesetih let so v AERA, APA in NCME pričeli opredeljevati pravila sestavljanja testov in testiranja, ki so izšli leta 1985 in jih poznamo kot *Standarde APA* »osemdesetih let«. Sčasoma so ti standardi postali mednarodno sprejeti kriteriji, ki jih danes upoštevajo vsi strokovni delavci, ki se hočejo kvalitetno ukvarjati z merjenjem znanja, sposobnosti, osebnostne strukture in drugih psihičnih lastnosti posameznika. Hrvaški kolegi (prof. Alija Kulenović, ki na oddelku za psihologijo na Univerzi v Zagrebu predava psihometrijo) so v začetku devetdesetih let te *Standarde* prevedli v hrvaški jezik (Kulenović, 1992) in takšne smo pričeli vključevati v študijski proces psihologije tudi na oddelku za psihologijo na Univerzi v Ljubljani (Bucik, 1997). *Standardi v verziji 1985*« so bili razdeljeni v štiri vsebinska poglavja. Prvi del je govoril o »Tehničnih pravilih za izdelavo in vrednotenje testov« in je vseboval standarde za veljavnost, zanesljivost, zgradbo testov, lestvičenje, normiranje, primerljivost, izenačevanje in objavlanje testov. V drugem delu so bili prikazani »Profesionalni standardi za uporabo testov« o posebnih pravilih uporabe testov v različnih konkretnih situacijah: v klinični, pedagoški, svetovalni, zaposlitveni praksi, pri certificiranju in ekspertnem delu ter pri vrednotenju programov. V tretjem delu so bili opisani »Standardi za posebne uporabe« s pravili o testiranju jezikovnih manjšin in hendikepiranih oseb, v četrtem delu pa »Standardi za postopke uporabe« z navedenimi pravili o uporabi, ocenjevanju in poročanju ter tudi o pravicah testiranja. Že kmalu po izdaji »verzije 1985« se je izkazalo, da bo potrebno *Standarde* neprestano izboljševati in posodabljati. Glavna težava pri strukturiranju tako pomembnih vsebin, kot so pravila za izdelavo in uporabo testov, je bilo doseči konsenz sestavljalcev in uporabnikov, ki jim psihološki test pride prav na najrazličnejših aplikativnih področjih. Strokovne skupine treh omenjenih institucij v ZDA so začele s prenavljanjem standardov na začetku devetdesetih let in bi morale delo končati do leta 1995. Kot je videti, so potrebovale kar štiri leta več za uskladitev vseh sprememb (zlasti med številnimi institucijami, ki so tako ali drugače odgovorne za sestavo in uporabo testov) in za novo organizacijsko strukturo pravil testiranja s psihološkimi testi. Struktura novih *Standardov* je torej nekoliko drugačna, kot smo je bili vajeni v prejšnji verziji, pri čemer prenavljalci niso bistveno posegli v osnovni vsebinski koncept pravil. Najboljši vtis o zgradbi *Standardov* dobimo, če pogledamo v kazalo, ki je v prostem prevodu prikazano v tabeli 1.

Struktura *Standardov* je z vidika uporabnosti zelo učinkovita. Posamezni standardi so vsebinsko razdeljeni v poglavja. Vsako poglavje se prične z izčrpnim uvodnim besedilom, ki opisuje teoretsko ozadje standardov, ki sledijo. S tega vidika lahko *Standarde* beremo tudi kot pomemben učbenik o psihološkem testiranju (kar

Tabela 1: Vsebinsko kazalo novih Standardov za pedagoško in psihološko testiranje.

<i>I. del: Sestavljanje testov, vrednotenje in dokumentiranje</i>	
1.	Veljavnost
2.	Zanesljivost in napaka merjenja
3.	Razvoj in predelava testov
4.	Lestvice, norme in primerljivost rezultatov
5.	Testiranje, vrednotenje in poročanje
6.	Dodatna dokumentacija k testom
<i>II. del: Nepristranost pri testiranju</i>	
1.	Nepristranost pri testiranju in uporabi testov
2.	Pravice in dolžnosti testiranca
3.	Testiranje posameznikov iz različnih jezikovnih okolij
4.	Testiranje posameznikov s posebnimi potrebami
<i>III. del: Uporaba testov</i>	
1.	Odgovornosti uporabnika testa
2.	Psihološko testiranje in ocenjevanje
3.	Pedagoško testiranje in ocenjevanje
4.	Testiranje pri zaposlovanju in licenciranju
5.	Testiranje pri evalvaciji programov

študentje psihologije v Ljubljani dobro vedo); nekateri osnovni metrični koncepti, kot so veljavnost, zanesljivost, napaka merjenja, norme in podobno, so v *Standardih* razloženi izjemno jasno in brez odvečnega besedičenja. Zatem sledijo navedbe posameznih standardov, pri čemer je vsak standard opremljen s komentarjem, ki služi dodatni interpretaciji standarda. Pri *Standardih* »verzije 1985« je bila vpeljana razdelitev na primarne, sekundarne in pogojne standarde; prvim bi morali uporabniki zadostiti pri vseh testih brez izjeme, predno bi jih dali v uporabo, drugi so bili zaželeni, vendar v nekaterih situacijah neizvedljivi, pri tretjih pa je pomembnost variirala glede na vrsto uporabe testa. Ta razdelitev je v novih *Standardih* opuščena, pač pa je pri vsakem standardu oziroma v komentarju k standardu jasno razloženo, v katerih okoliščinah je relevanten, nujen ali priporočljiv.

Zanimivo je, da so se avtorji odločili standarde, ki se nanašajo na nepristranost oziroma pravičnost pri testiranju različnih testiranih skupin, predstaviti v samostojnem, obsežnem poglavju. Predvidevati je mogoče, da je odločitev odraz skrbi za področje uporabe testov, ki je bolj občutljivo, kot pa so si morda sestavljalci in uporabniki psiholoških testov pripravljene priznati v praksi.

Standardi vsebujejo tudi besednjak, v katerem so navedene opredelitve vseh specifičnih strokovnih izrazov, ki se v *Standardih* uporabljajo in ki služijo strokovnjaku

za razčiščevanje terminoloških nejasnosti. Ustrezen prevod teh izrazov slovenski psihološki praksi nikakor ne bi škodil.

Upajmo, da bodo *Standardi* (bodisi v izvorni APA obliki ali kot prirejeni evropski standardi, ki se jih po vzoru ameriških *Standardov* pravkar loteva sestavljati evropsko združenje poklicnih psiholoških društev EFPPA, oziroma njena komisija za teste in testiranje) kmalu zagledali luč sveta tudi v slovenskem jeziku. Do takrat pa naj kar izvorna inačica v angleškem jeziku služi čim večjemu številu psihologinj in psihologov, saj izkušnje kažejo, da se tako ali drugače v psihodiagnostični praksi večina psihologov vsakodnevno srečuje s psihološkimi testi in s težavami, ki so z njimi zvezane.

Literatura

- American Educational Research Association, American Psychological Association, National Council on Measurement in Education (1999). *Standards for educational and psychological testing*. Washington: American Educational Research Association.
- Bucik, V. (1997). *Osnove psihološkega testiranja [Essentials of psychological testing]*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Kulenović, A. (1992). *Standardi za pedagoško i psihološko testiranje (prevod)*. Zagreb: Educa [*Standards for educational and psychological testing*. (1985). Washington, DC: American Psychological Association.]

Knjigo lahko naročite na naslovu:

American Educational Research Association
1230 17th St., NW
Washington, DC 20036, USA

naslov na medmrežju: <http://www.apa.org/science/standards.html>

cena: \$ 31.95 (+ poština)